

2. Annales Magdeburgenses // Monumenta Germaniae Historica, SS. – Hannover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1859. – Bd. XVI. – S. 105–196.
3. Annalista Saxo / Monumenta Germaniae Historica. SS. – Hannover: Impensis Bibliopolii Avlici Hahniani, 1844. – S. 524-777.
4. Galla kronika // Monumenta Poloniae Historica. T. I. – Lwow: Drukarnia Zakladu im. Ossolinskich, 1864. – S. 379-484.
5. In nomine Domini [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.osjcuria.org/sga/young/gioppaolo/innominedomini.pdf>
6. List Grzegorza VII Papieža do Bolesława Smiałego // Monumenta Poloniae Historica. – Lwow: Drukarnia Zakladu im. Ossolinskich, 1864. – T. I. – S. 367-371.
7. Rocznik Swietokrzyski Dawny // Monumenta Poloniae Historica. – Lwow: Drukarnia Zakladu im. Ossolinskich, 1872. – T. II. – S. 772-773.

Мельников Е.О.

аспірант,

Маріупольський державний університет

РОЗВИТОК ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНОГО УПРАВЛІННЯ КИЇВСЬКОГО ТА ОДЕСЬКОГО ВІЙСЬКОВИХ ОКРУГІВ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

На початку ХХ ст. Російська імперія приділяла ретельну увагу військовим округам розташованим на українських землях, у зв'язку з розробкою плану можливих військових дій з Австро-Угорщиною та Німеччиною. Стан здоров'я військослужбовців залежить від своєчасного обстеження та належного рівня підготовки медичного персоналу та відповідних установ.

Швидке впровадження у життя новітнього обладнання та методів лікування, проведення операцій може зменшити кількість військових втрат та прискорювати одужання потерпілих. Для формування теоретичної основи створення новітньої української військової медичної справи велике значення має повна та достовірна реконструкція військових реформ на початку ХХ ст.

Вивчення питань перебудови й вдосконалення військово-медичного управління у Київському та Одеському військових округах протягом зазначеного часу не було присвячено ґрунтовного дослідження. У деяких працях, частково висвітлювали проблему реформування армії та медичної справи, але викладалися факти, без істотного аналізу.

Увагу вивченню військових реформ приділяли радянські історики Л. Бескровний та П. Зайончковський, але стан медичної справи на території України не був окремим предметом дослідження [1; 5]. І. Биков, А. Чепелєв розглядали питання підготовки, розгортання сил та засобів медичної служби в російській армії, а Н. Тонкий вивчав проблему стану медичного забезпечення Західних військових округів напередодні Першої світової війни [3; 7]. На сучасному етапі розвитку історіографії немає ґрунтовного дослідження

стосовно здійснення реформування військово-медичного управління військових округів на території України на початку ХХ ст.

Згідно з положенням про військово-окружне управління 1864 р. військово-медичне управління та інспектор військових госпіталів входили до структури Київського та Одеського військових округів. Військово-медичне управління, яке очолював інспектор, відповідало за санітарний стан, медичне забезпечення і ветеринарну частину військ округу. Військово-лікарські заклади округу підпорядковувалися військово-медичному інспектору і окружному інспектору госпіталів [2].

З реорганізацією окружних управлінь змінювалася і структура штабів військових округів. На початку ХХ ст. згідно з положенням о прикордонних військових округах 1893 р. госпітальне відділення було підпорядковано штабу чергового генерала [6].

На початку ХХ ст. Російська імперія приділяла увагу стану здоров'я військовослужбовців. Так, у циркулярі Штабу Київського військового округу від 30 грудня 1900 р. за № 17156 йшлося про необхідність проходження медичних оглядів нижніми чинами, переведеними в інші частини, з метою уникнення розповсюдження інфекційних захворювань. Проте у частинах не виконувалися постанови керівництва: «Незважаючи на це, частини військ не перестають переводити не тільки хворих або слабосильних і взагалі невідповідних нижніх чинів, за великими заразними хворобами» [9].

Стан госпіталів не відповідав гігієнічним нормам. У Київських медичних установах не прибиралися туалети. Контроль лікарів за хворими був недостатній. Допускаючи недоліки у деяких аспектах своєї справи, медичний персонал на початку ХХ ст. виробив протидію епідеміям, направляючи хворих з великою температурою в лазарети, дезінфікуючі речі, ізолюючи уражених хворобою від контактів з відвідувачами [7].

У 1903-1904 рр. в ході реформування на українських землях з окружних військово-медичних управлінь були виділені окружні військово-ветеринарні управління. Початок російсько-японської війни 1904 р. призвів до переведення деяких частин Київського та Одеського військових округів з місць своєї постійної дислокації на Далекий Схід.

14 липня 1905 р. вийшов Циркуляр Штабу Київського військового округу у якому йшла мова про те, що «...неодноразово надходять донесення про захворювання офіцерів при прямуванні їх на театр військових дій». Для вирішення цієї проблеми Військовий міністр наказав перевіряти офіцерський склад «...у відповідній комісії лікарів на предмет визначення ступеня їх придатності до служби в лавах діючої армії» [10].

Після припинення російсько-японського збройного конфлікту в 1905 р. управління медичними установами переходить поступово від військових до лікарів. Взаємозв'язок начальників лікувальної та господарчих частин не був поставлений на належний рівень. До госпіталів не надходило своєчасно медикаментів у потрібній кількості, матеріалів для ремонту приміщень. На 1 липня 1906 р. в військових округах на українських землях не вистачало 50% передбаченого штатом майна [7].

Закріплення правового статусу військового лікаря залишалося нагальним питанням, яке потребувало вирішення. Старший лікар полку не був членом офіцерського зібрання і міг відвідувати його тільки з особливого дозволу стройового начальства, він не мав права приймати участь у так званому «офіцерському позиковому капіталі» [4].

Комісія під керівництвом генерал-лейтенантів Ф. Трепова і Д. Зуєва розробила проект положення про Корпус військових лікарів і «Розклад посад Корпусу військових лікарів за чинами». Корпус військових лікарів повинен був прирівнюватися до Корпусу військових офіцерів за своїми правами та обов'язками, але цей проект так і залишився тільки на бумазі [4].

У 1910 р. військово-медичні управління було перейменовано у військово-санітарні. 20 жовтня 1910 р. згідно з приказом командуючого Київського військового округу за сумнівності діагнозу молоді солдати «...потребують діагнозу лікарів спеціалістів та можуть надсилатися в комісію, засновану при постійних лікувальних закладах». Таким чином, хворі новобранці відсіювалися від головної маси, проходячи медичне обстеження на предмет «душевних хвороб», як зазначалося в документі [8].

Готуючись до військових дій проти Троїстого союзу Російська імперія на українських землях згідно з Мобілізаційним планом 1914 р. планувала сформувати польові, тиллові, внутрішні евакуаційні комісії та запасні госпіталі. Окрім цього продовжували б свою роботу штатні військові госпіталі, які діяли у мирний час.

Таким чином, Російська імперія на початку ХХ ст. продовжувала реформувати військово-медичне управління Київського та Одеського військових округів. Головні досягнення реформування торкалися вирішення проблем проведення обстеження здоров'я офіцерів та рядових, впровадження нових методів боротьби з епідеміями, поступовий перехід керівництва лікувальними закладами від військових до лікарів. Натомість погані гігієнічні умови госпіталів, недостатній контроль лікарів за хворими, неузгодженість у діях начальників лікувальної та господарчих частин, невстановлене право військових лікарів залишалися суттєвими недоліками, які потребували подальшого вирішення.

Список використаних джерел:

1. Бескровный Л.Г. Армия и флот России в начале XX века. Военно-экономический потенциал / Л.Г. Бескровный. – М.: Наука, 1986. – 473 с.
2. Безугольный А.Ю., Ковалевский Н.Ф., Ковалев В.Е. История военно-окружной системы в России. 1862-1918 / А.Ю. Безугольный, Н.Ф. Ковалевский, В.Е. Ковалев. – М.: Центрполиграф, 2012 – 502 с.
3. Быков И.Ю., Чепелев А.Г. Вопросы подготовки и развёртывания сил и средств медицинской службы в русской армии в XVIII–XX веках / И.Ю. Быков, А.Г. Чепелев // Военный-медицинский журнал. – 2008 – № 8 – С. 4– 9.
4. Гладких П.В. Медицинская служба русской армии в Первой мировой войне (1914-1917 гг.) / П.В. Гладких // Военно-историческое наследие Первой мировой войны в Республике Беларусь и Российской Федерации: проблемы изучения, сохранения и использования: сб. науч. ст./Учреждение образования «Гродненский гос. ун-т им. Я. Купалы». – Гродно, 2016.

5. Зайончковский П.А. Самодержавие и русская армия на рубеже XIX–XX столетий: 1881-1903 / П.А. Зайончковский. – М., 1973. – 429 с.
6. Положение о приграничных военных округах. – СПб., 1893.
7. Тонкий Н.В. Состояние медицинского обеспечения Западных Военных округов накануне I Мировой войны / Н.В. Тонкий // Наука и современность. 2010: сборник материалов IV Международной научно-практической конференции: в 2-х частях. Ч. 1. – Новосибирск: Издательство НГТУ. – 2010. – С. 107-109.
8. ЦДІАК України. – Ф. 274, оп. 1. – Спр. 2634. – А. 296.
9. ЦДІАК України. – Ф. 315, оп. 2. – Спр. 10. – А. 23-24.
10. ЦДІАК України. – Ф. 316, оп. 1. – Спр. 9. – А. 15.

Москальова Ю.Р.

аспірант,

*Донецький національний університет
імені Василя Стуса*

ДИТЯЧА ФІЛАНТРОПІЯ М.П. УРУСОВА

Історія будь-якого народу написана вчинками окремих особистостей. Особливої актуальності персоніфікація історичних досліджень набуває для детального вивчення подій на історичних стрічках окремих адміністративних одиниць: міст, сіл, районів, губерній. Цілком зрозумілим є той факт, що інтерес дослідників припадає на XIX – початок XX століття.

Розвиток благодійної діяльності на Катеринославщині нерозривно пов'язана з іменем видатного місцевого державного та громадського діяча, почесного громадянина міста князя Миколи Петровича Урусова. В сучасних наукових дослідженнях дана постать розглядається в загальноісторичному контексті. Розвідки, спрямовані на всебічне вивчення постаті М.П.Урусова, знаходимо в науковому доробку К.М. Недрі, який розглядає цю постать не лише як державного діяча, а й як активного учасника піклувальницького руху. Дослідник присвячує Урусову власне дисертаційне дослідження [1]. Участь Миколи Урусова у справі допомоги нужденним дітям відображається і в роботі В.І. Лазебник, а саме – будівництво дитячої лікарні [2]. Як про діяча Катеринославської «Просвіти», маємо відомості у праці М.П. Чабана [3].

Активність діяльності Миколи Петровича на Катеринославщині припадає на період 1908-1918 рр., коли він обіймав посаду губерньського предводителя дворянства в місті Катеринослав. Саме вивчення даного періоду й цікавить нас для розкриття зазначеної теми. Відповідно метою статті є вивчення постаті Миколи Петровича Урусова з позиції його благодійної діяльності щодо підтримки нужденних дітей Катеринославщини на початку XX століття.

Народився майбутній громадський діяч 31 березня 1863 року у багатодітній родині Петра Олександровича Урусова, камергера Двору його Величності [4, с. 4]. Батьківський рід належав до одних з найтитулованіших в Російській імперії. З огляду на те, що Микола Петрович у 1885 році закінчив